

ter sprake, of de rechtspositie van den onderwijzer, dan gevoelde men niet zelden tweehed. Dan was de eene groep, die der besturen, hoe meegaand overigens, meermalen geneigd, om de „heeren” onderwijzers maar te laten praten.

Dat moet anders.

Het samenkomen moet voor alle zaken der school effect kunnen hebben. Het beraadslagen moet soms door beslissen gevolgd worden.

Dan moet er gestemd worden.

En hoe wil men nu in een schoolverband, districtsgewijze vergaderd, de stemming regelen? Hoe zullen de plaatselijke scholen daar tegenwoordig wezen?

Besturen en onderwijzers, als twee groepen van ééne plaats, elk met eigen deputatie? Of school voor school als corporatieve eenheid. Maar indien dit laatste, wie vertegenwoordigen dan de school, het Bestuur of de onderwijzers. Samen? In hun volle getal?

We zouden kunnen voortgaan met vragen. Maar deze zouden ons voor steeds nieuwe moeilijkheden brengen.

Toch moeten die vragen opgelost worden. En honderd andere nog, vóór er van een heusch Schoolverband sprake kan zijn. Men vergelijkt de organisatie van het Schoolverband wel eens met het Verband der Geref. kerken. En dat is goed.

Met handhaving van de plaatselijke autonomie der kerken is er toch een gemeenschappelijk leven, dat regelmatig loopt en eene groote kracht is voor de ontwikkeling dier kerken.

Zoo wil men het ook voor de scholen.

De districtsgroepen zullen dan de classis vormen en de vergaderingen in die districten zullen zoo iets hebben als van classicale samenkomsten.

Eene vergadering met vertegenwoordigers van de scholen uit het geheele land wordt dan zoo iets als eene generale synode.

We hebben daar niets tegen.

Maar voor dat men synode gaat houden, moeten er toch kerken wezen, d. w. z. plaatselijke instituten, die zich op regelmatige wijze kunnen laten vertegenwoordigen. En als daar plaatselijk nog geene geordende kerk is, komt er van vertegenwoordiging ook niets.

Wil men het met de scholen nu anders doen? Zal men een Schoolverband scheppen zonder plaatselijke organisatie?

Men kan het beproeven, maar 't zal niet gelukken. Men kan wel schoolbesturen bij elkander brengen, en ook wel onderwijzers, maar scholen? Er is geen sprake van. Eerst moeten plaatselijk de scholen zich als corporatieve eenheden openbaren.

En wat nu de kerken bezitten in heur kerkenorde, moeten de scholen hebben op eigen terrein voor haar verband.

Inwendige organisatie dus voorop.

L. 11 Juni '06.

J. v. d. M. Tz.

Gedachten van Bilderdijk over Onderwijs en Opvoeding.

I.

Den 7den September van dit jaar zullen er honderdvijftig jaren voorbijgegaan zijn sedert den dag, waarop Willem Bilderdijk te Amsterdam het levenslicht aanschouwde. De gelegenheid biedt zich daarmede aan, om de rijke betekenis in het licht te stellen, welke deze man in verschillende opzichten voor het Nederlandsche volk, en bepaaldelijk voor het geloovig deel des volks in deze landen, gehad heeft. Van welken kant men Bilderdijk ook bezie, hetzij men hem beschouwe als dichter of taalkenner, als wijsgeer of godgeleerde, als jurist of moralist, als politicus of historicus, hij is altijd belangrijk, is steeds een oorspronkelijke, zelfstandige geest, en heeft altijd een kijk op de dingen, die door nieuwigheid verrast. Ook waar men met zijne denkbeelden volstrekt niet instemt, kan men toch van hem leeren.

Ook zijne gedachten over onderwijs en opvoeding zijn der kennismaking waard. Vele zijn ze niet. Ofschoon Bilderdijk in alles belang stelde en aan allerlei vakken van studie zijne aandacht wijdde, heeft hij toch nooit opzettelijk met opvoedkunde zich bezig gehouden, en er nimmer eene verhandeling over in het licht gezonden. Aan de vereischten tot het schrijven van zulk eene verhandeling ontbrak het Bilderdijk niet. Want ten eerste verwierf hij zich allengs eene vaste, harmonische wereldbeschouwing; ten tweede was hij in het bezit van eene goed doordachte psychologie; en ten derde heeft hij jaren aaneen aan het geven van onderwijs een deel van zijne krachten gewijd. In het buitenland, in Engeland en vooral in Brunswijk, gaf hij een tijd lang elken dag twaalf of dertien lessen over allerlei wetenschappen, redekunst, bovennatuurkunde, wiskunde, sterre- en aard-

rijkskunde, natuur-, staats- en burgerrecht, geschiedenis, talen, letterkunde enz. Hij deed dit, ten deele om in zijn onderhoud te voorzien, maar ook, omdat hij er lust en neiging toe gevoelde. Jaren lang heeft hij gehoopt op een professoraat, dat hem in de gelegenheid zou stellen, zijne denkbeelden aan eene schare van discipelen in te prenten. En toen deze hoop teleurgesteld werd, heeft hij dankbaar de gelegenheid aangegrepen, om van het jaar 1817 af aan enkele studenten te Leiden privaattlessen te geven, waaronder die over de geschiedenis des vaderlands, de meeste vermaardheid verkregen.

Bilderdijk is dus in de practijk van het leven onderwijzer en opvoeder geweest. Daardoor is hij misschien nog meer van betekenis geworden dan door al zijne geschriften, die weinig gelezen en gekend worden. Door zijne uitgebreide kennis geleek zijn geest, naar het getuigenis van Busken Huet, op de vijf faculteiten eener hogeschool. De lessen toonden bij den docent eene oorspronkelijkheid van inzicht, die bij de voorstanders van de verlichting in die dagen geheel werd gemist en die onwillekeurig tot opmerkzaamheid en nadenken opwekte. Zijne scherpe critiek op mannen als Wagenaar, hield er zijne leerlingen van terug, om mee te zingen in het koor der lofredenaars van dien tijd, en zijne overdriften verhinderden hem aan den anderen kant, om geheel en al met zijne beschouwingen in te stemmen. Zoo werd er eene school door Bilderdijk gevormd, die bezwaren durfde koesteren tegen den geest der eeuw en die tevens voor een zweren bij de woorden des meesters behoeft werd. In niemand komt dit treffender dan in Groen van Prinsterer uit, die veel aan Bilderdijk te danken heeft, met name in de beschouwing van de geschiedenis des vaderlands, maar toch in historie en politiek zijn eegen weg is gegaan.

Daarbij kwam, dat de omgang tusschen Bilderdijk en zijne studenten bijzonder hartelijk was. Op conversatie was de eenzelvige man niet bijzonder gesteld; bezoeken vond hij over het algemeen vrij lastig en vervelend; onder menschen voelde hij zich doorgaans niet op zijn gemak. Maar voor de studenten stond zijn huis en hart steeds open; hun bezoek, ook buiten de colleges, stelde hij op hoogen prijs; met raad en daad stond hij hun in hunne studiën bij. Groot was het aantal studenten niet, dat de lessen van Bilderdijk volgde. In het geheel schijnt hij tusschen de jaren 1817 en 1827 niet meer dan een veertig toehoorders te hebben gehad. Maar dezen voelden zich met hart en ziel aan hun leermeester verbonden; zij hebben zijne beginselen later uit den engen kring der school het leven ingedragen. En Willem van Hogendorp legde dit voor Bilderdijk eervol getuigenis af, dat hij meer nog door den persoonlijken omgang dan door zijne geschriften een kring van trouwe, afhankelijkke vrienden had weten te winnen, die met zijne wijze van zien en denken zich geheel vereenigden.

Natuurlijk moest Bilderdijk, in het belang van dezen practischen arbeid, nadenken en zichzelf rekenschap geven van den inhoud en van de methode van zijn onderwijs. En al heeft hij deze nooit opzettelijk behandeld, wij kunnen toch uit zijne geschriften afleiden, wat hij over beide dacht.

Voor den inhoud van al zijn onderwijs is eene uitspraak kenschetsend, welke hij eens in een brief van het jaar 1819 aan Wiselius neerschreef. Daarin verklaarde hij, „dat een recht inzicht van 's menschen val en verderf en dit alleen (gelijk Pascal 't uitdrukt, en ik nooit aflat mijne jonge lieden bij alle gelegenheden te doen opmerken) alles klaar maakt; en niets, buiten dit inzicht, dan bloote verwarring en raadsel is”. In verband gebracht met heel zijne wereldbeschouwing, doet deze uitspraak ons verstaan, dat alle onderwijs en wetenschap, alle kunst en wijsbegeerte, alle studie van natuur en geschiedenis bij Bilderdijk een godsdienstig karakter droeg. De godsdienst kwam niet van buiten af bij; hij zag de dingen niet anders en kon de dingen niet anders zien dan in het licht der Godsopenbaring; en wie ze niet zag in dat licht, die zag de dingen niet of zag ze althans verkeerd. Val en verlossing waren de groote gebeurtenissen in het leven der menschheid; de kerk van Christus was het hart en het middelpunt der wereldgeschiedenis; de openbaring van Gods deugden in schepping en herschepping gaf inhoud en waarde aan al het onnatuurlijk bestaan. En overal waar Bilderdijk den blik heenwendde, vond hij als beginsel en drijfkracht, als eenheid en band aller dingen de Goddelijke Liefde terug, welke allen tegenstand breekt en in de wederkomst van Christus haar volkomene zege viert. De spoedige nadering van het voltooid Godrijk vormde in zijn denken en dichten, en ook in zijn onderwijs een van

de meest geliefkoosde onderwerpen.

Voor de methode, welke Bilderdijk bij het onderwijs gehuldigd wenschte te zien, is eene andere uitspraak merkwaardig, die in het tweede deel, bladz. 61, van zijne „Taal- en Dichtkundige Verscheidenheden” voorkomt. Daar zegt hij in het voorbijgaan van de opvoeding, welke in zijne dagen aan de jeugd gegeven werd, dat zij, „om hoofd en verbeelding vroeg rijp en vruchtbaar te maken, geheel 's menschen natuur verkracht en verbastert, ja tot de allernoodlottigste verzwakking van verstand, oordeel en denkvermogen meer en meer voorbereidt.” Ook dit gezegde wordt door Bilderdijks wereldbeschouwing toegelicht. Gelijk de wereld voorwerpelijk één geheel vormt en de eenheid der Goddelijke deugden tot openbaring brengt, zoo is ook de mensch een eenheid en al zijne vermogens en krachten naar lichaam en ziel behooren samen te stemmen en gelijkelijk te worden versterkt en geoefend. Aan God komt de eer van alle zijne eigenschappen gezamenlijk toe; en zoo ook mag geen eigenschap in den menschen koste van andere bevoorrecht of ten bate van andere achteruitgezet worden. Al de gaven en de krachten, welke aan de menschelijke natuur geschonken zijn, behooren in het juiste verband en den waren samenhang erkend, geëerd, geoefend te worden. Niet ééne, maar alle vatbaarheden saam maken den mensch uit; en dan eerst is de mensch volkomen en gelukkig, als al die vatbaarheden in hem ontwikkeld worden en hij met en door die alle saam genieten kan.

Door deze beginselen gedreven, kwam Bilderdijk in verzet tegen de verstandsvergoding van zijn tijd. Niet het verstand, maar het hart vormt de kern en het middelpunt van den mensch. Het verstand heeft geen eigen inhoud of voorwerp; het komt eerst in de tweede plaats en heeft dan zeer zeker groote waarde. Maar het hart moet vooropgaan; eerst moet de mensch passief zijn, den inhoud der kennis van buiten ontvangen, voor de werkingen der geestelijke en stoffelijke wereld zich openstellen. Dan kan hij daarna met dien verkregen inhoud aan het werk gaan en beproeven, er een verstandelijk, redelijk inzicht van te krijgen. Wie deze orde omkeert, maakt den mensch autonoom, stelt hem aan tot een oordeelaar over alle dingen, en offert ten slotte het object aan het subject op. In den diepsten grond is dit eene revolutie, welke den mensch in de plaats van God stelt, en God met heel de wereld in hun bestaan en zóó bestaan van den mensch en zijne verstandscritiek afhankelijk maakt.

Dit zijn in het kort de principes, door welke Bilderdijk in zijne gansche wereldbeschouwing, ook in zijne gedachten over onderwijs en opvoeding zich leiden liet. In mijne studie over „Bilderdijk als Denker en Dichter” zijn deze breeder uiteengezet. Wie er de schoonheid van gevoelt, betreurt het dubbel, dat Bilderdijk geen boek over opvoedkunde schreef. Nu gaf hij slechts enkele wenken en opmerkingen. Maar ook deze zijn waard, dat zij uit zijne geschriften verzameld en in de kringen van het onderwijs bekend gemaakt worden.

Bavinck.

Bijbelsche Oudheidkunde.

XV.

Aan de bespreking van den landbouw bij Israël moet een kort overzicht van de weersgesteldheid in Palestina in den loop des jaars voorafgaan. 1) Men onderscheidt twee jaargetijden: den regentijd van midden-October tot midden-April en den drogentijd van midden-April tot midden-October. In October ontvangt de uitgedroogde grond den vroegen regen, die enkele grassprietjes doet uitloopen. In November, nadat nog enkele zonnige dagen voorbijgegaan zijn, dalen de plasregens neder, die de wadi's in weinige dagen tot geweldige waterstromen doen wassen, de winterregens, die heel 't veld met groen bedekken, waartusschen krokus en narcis, scilla en clematis vroolijk opschieten. Nog meer regen valt in December en Januari. Nu en dan sneeuwt 't ook, maar de sneeuw ligt zelden langer dan een paar dagen. Februari heeft bij de Palestijnsche boeren denzelfden naam als April bij ons: „hij doet wat hij wil”. Maart is de bloeiemaand bij uitnemendheid: van deze maand geldt de beschrijving, Hoogl. 2: 11—13. De zon, heel wat krachtiger dan bij ons in 't voorjaar, begint echter spoedig weer de bovenlaag van den grond uit te drogen en in April ziet de landman met spanning uit (Job 29: 23) naar den spaden regen, die wel is waar door de hevigheid, waarmee hij letterlijk uitgespoten wordt,

1) Voor dit en enkele volgende artikelen raadpleegde ik vooral Volksleken in Lande der Bibel door L. Bauer (hoofd der school behorende bij 't Syrische Weeshuis te Jerusalem.)

soms geweldige schade doet, ja menigeen 't leven kost, maar die voor 't welgelukken van den oogst onmisbaar is. Van Mei af aan „beheerscht de zon berg en dal met soevereine macht” — regen is in de zomermaanden iets buitengewoons (1 Sam. 12: 17, Spr. 26: 1), doch de „dauw” laaft iederen nacht de smachtende aarde. Juli is verschroeijend warm en als de droge, schrale sjirokk (O.) of de gloeiende samoem (Z.) waait, verwelkt 't kruid en worden mensch en dier schier van levenskracht beroofd. De zeewind (W.) brengt daarentegen koelte en daarmee lavenis voor al 't geschapene. In Augustus zijn schier alle planten, althans boven den grond, afgestorven — doch de wijnstok draagt nog zijn frisch gebladerte en laat de zon zijn vruchten stoven. In September verschijnen nu en dan enkele wolken, die luttel droppels laten vallen — voorboden van den naderenden vroegen regen.

In de tweede plaats moeten wij 't oog richten op de gesteldheid van den grond. Palestina is een vruchtbaar land, maar niet een land, dat zijn bewoners de vruchten zonder arbeid in den schoot werpt. Zooals bekend is, is het gebergte in 't West-Jordaansche en in het grootste deel van 't Oost-Jordaansche poreuse kalksteen; de streek ten Noorden van den Jarmock is vulkanisch en rust op ondoordringbaar basalt, zoodat dit gedeelte een gansch ander karakter vertoont en andere eischen aan den landbouw stelt. De kustvlakte, de vlakte van Esdrelons en 't Jordaandal behooren tot de quartaire formatie, en lieden natuurlijk minder spoedig watergebrek dan 't gebergte, zoodat ook daar de landbouw onder afwijkende omstandigheden beoefend wordt. Waar men in rivieren, beken en natuurlijke bronnen geen watervoorraad bezit, die nooit of niet spoedig uitgeput raakt, moet men of in de vlakte diepe putten graven, die dan meestal water geven, of men moet door leidingen 't water van elders aanvoeren. Vroeger waren er verscheidene zulke aquaducten, doch de meeste zijn zóó verwaarloosd, dat zij geen dienst meer kunnen doen. In 't gebergte vindt men regenbakken in grooten getale, doch ook deze niet zelden onbruikbaar geworden. Met de hand, d. w. z. met behulp van ledereen of biezen emmers, maar vooral met een soort van schepraderen met den voet (Deut. 11: 10), of bij wijze van een rosmolen door een trek-dier in beweging gebracht, wordt 't water over 't bouwland gevoerd, dat, ongeveer op de wijze der sawa's op Java, in kleine stukken afgedeeld is, die achtereenvolgens onder water gezet worden. De Schrift zinspeelt meer dan eens op deze irrigatie, b. v. in Jes. 58: 11, Jer. 31: 12, en waarschijnlijk ook in Num. 24: 7, waar met de „emmers” de bakjes aan de schepraderen kunnen bedoeld zijn. Toch nam de kunstmatige besproeiing in Palestina nooit den omvang aan, dien zij in Egypte verkregen had, waar men overal ten eenenmale afhankelijk was van den Nijl en nederslag zoo goed als geheel ontbrak. Op dit verschil wijst Deut. 11: 10—12, waaruit men, naar 't boven gezegde, niet mag afleiden, dat kunstmatige bevoeiing in 't Land der Belofte onnoodig was; dit was zij geenszins. De eerste arbeid, dien de, door den vroegen regen doortochte, bodem van den landbouwer vordert, is 't omploegen. De Oostersche ploeg is vrij wat primitiever van maaksel, dan die, welke men sedert overouden tijden in 't Westen gebruikt. Hij bestaat uit een krommen ploegbalk met een plompen krommen staart, die van onder uitloopt in de spitse ploegschaar (teuig stuk ijzer aan den ploeg). Aan den balk is de disselboom met 't juk verbonden, dat op den nek der trekdieren gelegd wordt. Daar de ploeg noch kouter noch ploegvoet (schoen) bezit, hangt niet alleen de richting, maar ook de diepte der voren volkomen af van de bekwaamheid en oplettendheid van den ploeger: omzien naar 't geen achter is, mag hij niet (Luk. 9: 62) — te minder nog, wijl de grond meestal onffen en in onregelmatige stukken verdeeld is, terwijl hier en daar de rotsige ondergrond aan de oppervlakte komt. Bij den ploeg behoort de ossenstok: een stok van een paar Meter lang, aan 'teene einde met den prikkel, waarmee 't trekdier een enkele maal wordt aangezet tot wat meer spoed — en waar een koppig dier dan wel eens tegenaan slaat, natuurlijk daarmee alleen zichzelf schadelend (Hand. 9: 5) — en aan 't andere eind een ijzeren schopje om den ploeg mee te reinigen (ook onze boeren gebruiken, zooals men weet, zulk een schopje — in Walcheren heet 't „vaagspa”). (Hier en daar, o. a. bij Beuker, lees ik, dat de ossenstok ook diende, om den ploeg te besturen. Hoe deze schrijvers zich dat besturen voorgesteld hebben, is mij volstrekt een raadsel en bij de zulken, die den landbouw in Palestina uit eigen aanschouwing kennen, vind ik daarvan dan ook niets. De beschrijving van den Oosterschen ploeg in Van Lummels „Handleiding” komt mij als mede minder juist voor: zij is in strijd met

DE SCHOOL MET DEN BIJBEL

Onderzoekt de Schriften.

Joh. 5 : 39.

Verschijnt elken Donderdag.

Redacteur A. KLOOSTERMAN, te Dinteloord.

Zend Uw licht en Uwe waarheid,
dat die mij leiden. Ps. 43 : 3.

Met medewerking van de Heeren: Dr. H. BAYINCK, J. v. d. MOLEN Tz., N. OOSTERBAAN, J. POSTMUS, J. WEDEVEN, P. BROUWER, H. VAN EYK, R. HUIZINGA, A. L. v. HULZEN, R. HUSEN, A. JONKMAN, J. J. LEIJES, H. v. d. LINDEN, H. MILO, A. M. MOLENAAR, D. W. REINDERS, J. SCHOUTEN, BART v. d. VELUWE, R. v. WAGENINGEN, K. WIELEMAKER, L. v. ZUYLEN, e.a.

(Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881, Staatsblad No. 124.)

Bijdragen, Ingezonden stukken, Berichten en Schoolnieuws te zenden aan de Redactie te Dinteloord.

Werken over Zielkunde te zenden ter beoordeeling aan A. JONKMAN te Hien; Theorie van het Rekenen aan R. v. WAGENINGEN, Zuidwilde (Gr.); Practisch Rekenen aan D. W. REINDERS, Groningen. Overigens aan de Redactie te Dinteloord. Advertentiën, Bestellingen enz. aan de Uitgevers te Goes.

DRUKKERS-UITGEVERS:

Oosterbaan & Le Cointre
GOES.

Abonnementsprijs per kwartaal f 0.75 (voor het buitenland verhoogd met de meerdere porto's). Afzonderlijke nummers (bij vooruitbetaling) f 0.10.

Advertentiën 1—6 regels f 0.90; iedere regel meer f 0.15.

Eenzelfde advertentie 3 maal geplaatst wordt 2 maal berekend.

Boekannonces 10 Cts. per regel, 4/3 maal.

Bij abonnement van 500 regels à 7 Cts., 1000 regels à 6 Cts., 2000 regels à 5 Cts. per regel. Inzending tot uiterlijk Woensdagmiddag aan het Bureau te Goes.

Bij dit nummer behoort een Bijblad.

INHOUD.

Gedachten van Bilderdijk. — Schoolverband. — Lankamp's Leerplan. — Zang: Die winter is vergangen. Vragenbus. — Ingez.: De Jong; Koomans; v. Vessens; De Boer; v. Nuffelen.

Gedachten van Bilderdijk over Onderwijs en Opvoeding.

II.

Bij onderwijs en opvoeding komt, naar Bilderdijks beschouwing, de eerste plaats aan het huisgezin toe. Wel blijft het een zielkundig raadsel, dat dezelfde man, die juist in het huwelijksleven aan zoo groote afwalingen zich heeft schuldig gemaakt, zulk een hooge gedachte koesterde van de heiligheid van den echt. Maar dit laatste is toch een onloochenbare waarheid. Heel zijn leven door is Bilderdijk met al de kracht, die in hem was, te velde getrokken tegen hen, die het huwelijk verlagen wilden tot een contract, dat door de echtgenooten voor een tijd gesloten werd. Het huwelijk was naar zijne meening de heiligste verbintenis, die menschen met elkander konden aangaan; het was een band, die niet voor een tijd gesloten werd, maar die ook door den dood niet verbroken werd en in eeuwigheid voortduurde; een vereeniging, die niet alleen de handen en de lichamen, maar de harten en zielen verbond en die man en vrouw voor en met en in elkander leven deed.

In dat huwelijk en in het daaruit geboren gezin bekleedt elk van beide een eigene plaats. De man is de beeldrager Gods, de vorst in zijn huis; hij handhaaft door het gezag, dat God hem geschonken heeft, in het huisgezin den vrede en de samenstemming en regelt de vrije daden van de leden des gezins zoodanig, dat zij strekken ten gemeenen nutte. Aan de vrouw werd, ofschoon ze „Gods laatste en beste gewrocht“ is, de sterke harer zwakheid, de onweerstaanbaarheid harer schoonheid toegetrouwd. Bilderdijk is in zijne beschouwing van huwelijk en gezin door en door patriarchaal. Hij legt zooveel nadruk op de schepping der vrouw tot hulpe van den man, dat hare schepping met den man te samen naar Gods beeld niet voldoende tot haar recht kan komen. Gen. 1:27 treedt achter Genesis 2:20 terug.

Patriarchaal was Bilderdijk ook in dit opzicht, dat hij in kinderen een rijken, onwaardeerbare zegen van het huwelijk zag. Zelf was hij eigenlijk nooit recht kind geweest; vreugde had hij in zijne jeugd niet gesmaakt; aan zijne kindjaren dacht hij nooit met blijdschap terug; veel eer beelde hij zich later in, dat hij reeds in de wieg had liggen te schreien van verlangen naar den dood. Maar des te opmerkelijker is het, dat hij bijzonder op kinderen gesteld was en aan kinderen hing met heel zijn hart. Kinderloos in 't graf te gaan, achtte hij een vloek; geen hoop te mogen koesteren op lieve telgen, was hem een onverdraagbare smart; hij hijgde naar kroost, om daarin na zijn sterven voort te leven. In het gedicht „De Zucht eens Vaders“ vertolkt hij op treffende wijze deze gedachten van zijn hart:

Hij dankt niet, neen, hij dankt niet vurig,
Die aan geen Egaas lippen kleeft;
Hij weet niet wat het zegt, te bidden,
Die voor geen kroost te bidden heeft.
Hij voelt niet wat het is, te leven,
Hij proeft niet hoe de weerspoed prangt,
Wiens hart in tegenheer van weelde
Aan echtgenoot noch kinders hangt.
Ach God! wat zijn wij, wat 's een leven,
Hetgeen zich in ons-zelf bepaalt!
Rampzalig, de engbekrompen boezem,
Waarin geen vader adem haalt!

Wie geen echtgenoot en vader is, sluit zich in zijne zelfzucht op, mist een rijken troost in het sterven, verstaat de wet der vergelding niet in haar diepen zin, en begrijpt niet half zoo goed de liefde, welke God in Christus tot zijne men-

schenkinderen gevoelt. Bilderdijk bad van zijne jeugd af om geen schatten, geen eer, geen staat, geen aanzien, geen wijsheid om te schitteren, geen rozen op des levens baan.

Maar, Vader van een kroost te worden,
Dat met geen wereld mocht vergaen!

Met verachting zag hij daarom neer op de verworpen stoet van grijze jongelingen, die den echt als kluisers schuwt en Gods bevel verteedt. En vol deelneming en medelijden dacht hij aan de „oude vrijsters“, die door de omstandigheden gedwongen werden tot een koud en echeloos leven.

Wie zoo over het huwelijk denkt, moet ook een hooge vereering koesteren voor de vrouw en de moeder. Wel is waar stelt Bilderdijk zich vierkant tegenover de emancipatie der vrouw. De vrouw behoort thuis aan de zijde van den man; haar roeping ligt in slaap en kinderzaal; waar ze ook zoekt, zij vindt geen genoegen, geen voldoening dan in het oog van haar gemaal. Zijn volen toorn stort hij uit over de vrouwen, die, om feesten en danspartijen te kunnen bijwonen, aan haar vrouwelijke en moederlijke plichten zich onttrekken. Maar de moeder-naam is boven alles door Gods belofte en door Jezus' lippen geheiligd. Niets kan op aarde halen bij 't heilich, dat een vruchtbare moeder aan de aarde schenkt.

Edel is uw naam, o moeders, ja, de grootste naam op aard:
Bij dien naam zwijmt alle luister, waar zich 't mensdom blind op staart.
Alle heil der nageslachten, Godsdiens, Menschheid, Vaderland,
Rust op u alleen, o moeders, ligt besloten in uw hand.
Zijt, o zijt die roeping waardig, en onscheidbaar van uw plicht!
Niets kan er zijn zoet vergoeden, niets de moeder aan het wicht.

Ouders hebben ook niets naders dan hunne kinderen. Deze zijn het siersel van hun huwelijksband, vertoonen hun beeld, zijn een deel van henzelf; in hen leven zij na hun sterven hier op aarde voort. En geen liefthaligheden en bekoorlijkheden zijn bij die van het kind te vergelijken. Toen Bilderdijk in 1806 een kind verloor, vloeiden van zijn lippen deze schoone verzen:

Dit, dit wichtje, zoo aanvallig, in wiens hemelvolle lach,
't Oudrenhart deze aard verdwijnen, en een Eden open zag!
In wiens zieldoorsnelend lonken 't lief en schuldloos zieltjen sprak,
Als 't het teedre rozenmondje naar ons beider kusjes stak!
Wiens aanvallig zoet gekoosel ons geheel het hart ontsloot,
Als zijn minlijk handendrukken ons den blijden morgen bood!

Eene van de rijkste genietingen, welke de mensch hier op aarde smaken kan, vindt hij dan ook in den kring van zijn gezin. In zijn „Wintergenoegen“ zingt Bilderdijk er van:

O, hoe zalig zijn die uren
Als men, na een korten dag
Van het lastig plichtverdoeren,
In vertrouwelijke muren
Bij zijn haardvuur rusten mag!
Als men 't strengst der jaargetijden
Aan zijne Egaas trouwe borst,
Met zijn kinders aan zijn zijden,
Onbekommerd heep ziet glijden,
En om ijsgang geeft noch vorst!

Als men met zijn dierste panden,
Om den blijden haard verdeeld,
't Vroolijk avondvuur ziet branden,
En, bij 't rusten van de handen,
De ooren met een praatjen streeft.

Zalig ja de winterstonden,
Vol van huiselijk genot!
Ware vreugde wordt gevonden
Bij de kuische huwelijksponden,
In den omgang met zijn God!

Dit laatste is voor Bilderdijk ook het voorname. Daarop komt hij bij al het genot, dat hij vindt in den kring van zijn gezin, altijd weer terug. Kinderen zijn een zegen, maar zij zijn het bovenal, omdat zij een erfdeel des Heeren zijn. Uit geloovige ouders geboren, zijn zij reeds, voordat zij het levenslicht aanschouwen, Jezus' eigendom; en de doop, waarin zij na hunne geboorte Gode worden opgedragen, is geen ledig teeken, maar een zegel en onderpand van Gods genade. Bij den doop van het eerste kind van Da Costa wijdde Bilderdijk er deze verzen aan:

Zalig begenadigd knaapje
Dat, van uit het dierlijk slaapje
In den duistren moederkluis
Onder de Evangeliestralen
D'eersten adem reeds moogt halen
Bij den glans van Jezus' kruis;
Ja, in 't bloed dat de Echte weelde
U uit oudren anders deelde
Hem alreeds ten Heiland hadt,
En bij 't eerst gevoel van leven
Hem ter heiliging geheven,
In zijn zoenverbintenis tradt!

Kinderen zijn daarom dikwerf Gode nader dan volwassenen. Wat er in hun hart omgaat, vermogen wij niet na te gaan.

Toen hem in 1785 zijn eerste kind geboren werd, besloot Bilderdijk zijn heerlijk gedicht „Aan mijn Dochtertjen met deze beide coupletten:

Groei, mijn wichtje
Sla 't gezichtje
Dat onnoozel kinderoog
Sla het vrij, met uwen vader,
(Licht is u de Godheid nader!)
Vol ontroering, naar omhoog.

Kunt gij smeeken
Zonder spreken;
(Ja, ik voel dat gij het kunt!)
Smeek dan God, dat, die uw leven
Aan uws vaders beë wou geven,
U uws vaders leven gunt.

Het aandoenlijk geween van het kind klinkt Bilderdijk in de ooren als een gebed, dat door 's hemels diepten heendringt. Kinderen deelen op een bijzondere wijze in Gods bescherming en genade; zij worden voortdurend door engelen omringd en bewaakt, en dezen zorgen teederder voor hun welzijn, dan vaders en moeders ooit kunnen doen. Maar al deze zegeningen verplichten de kinderen dan ook, om Gode hun hart te geven en alles op te offeren voor Zijn naam en eere. Het godsdienstig-zedelijk belang der kinderen stelt al het andere in de schaduw. In al de gedichten, welke Bilderdijk tot zijne kinderen richt, staat de vermaning tot godsvrucht op den voorgrond. Arbeid, vlijt, kundigheden, wetenschappen, een eerlijk beroep, een eerbare stand zijn uitnemend, maar ze zijn geen trappen, waarlangs de mensch ten hemel op kan klimmen. Zij mogen ons niet ongeblazen maken, maar zijn te beschouwen als weldaden, die Gods hand ons schenkt. En Gode te leven, zijn wet te eerbiedigen, voor recht en waarheid pal te staan, dat is de roeping en de bestemming van den mensch. Zoozeer legt Bilderdijk op deze godsdienstige bestemming den nadruk, dat er van onschuldig kinderspel en van ongedwongen scherts in al zijne verzen schier nimmer sprake is. Als hij aan het kind van een vriend een zilveren drinknap ten geschenke geeft, voegt hij er nog deze regels bij toe:

Lief wichtje, smaak de melk die u dit napje
biedt,
En Jezus schenke u die, die uit Zijn bronnaar
vliet!
Bavinck.

Schoolverband.

IV.

Onze inleiding is wel wat lang geworden, maar 't kon moeilijk anders. De zaak, die ons bezig houdt, is voor velen nog zoo nieuw, zoo vreemd, en geeft tot zoo velerlei misverstand aanleiding. We hopen, dat het ons gelukt moge zijn, eenigermate aan te toonen, dat het ons in de eerste plaats te doen is om de goede organisatie van de plaatselijke school.

De „vrije school“ is niet maar de school ontworsteld aan de klauwen van den Staat. Wie slechts daarin de verwezenlijking van het ideaal ziet, is nu voor een groot deel klaar. Die kan zich een wijle behaaglijk neervleien en ruste genieten na den zwaren kamp.

Maar die ruste zal de vrije school ten kwade gedijen. Immers zijn doen is gelijk het victorie-roepen van manhaften strijder, die na bange worsteling het gestolen kind aan de macht des roovers ontruikt heeft en zich nu tevreden stelt met de wetenschap, dat het kind vrij is van het vreemd geweld, waardoor 't gebonden werd gehouden. Maar als dat kind niet wordt teruggebracht tot den vader en herplaatst in de natuurlijke levensfeer, waar het zich naar zijn aard, aanleg en bestemming kan ontwikkelen, zal het andermaal gevaar lopen. Of de eerste roover zal gebruik maken van de sluimering des redders, om zijn ontworsteld bezit te her-nemen, of een andere macht zal zich meester maken van het kind der wildernis om het te voeren op paden, waar de vader het nooit heeft gewenscht.

De „vrije school“ is de belichaming der gedachte, dat ook de school behoort tot die kringen in het sociale leven, die een eigen levensfeer hebben, met eigen ingeschapen levenswet, die door de Overheid niet willekeurig mag omgebogen worden.

Het gaat om de souveriniteit in eigen kring, om de handhaving van het zelfstandig levensbestaan, opbloeiende uit eigen levenswortel, om te midden van de andere levenskringen in onze maatschappij een eigen plaats in te nemen en dat zelfstandig opgeschoten leven in zijn heilige autonomie te handhaven.

Losmaking van den Staat moge daarom het begin zijn, het einddoel ligt verder.

Zal de school waarlijk vrij zijn, dan moet ze in eigen sfeer de kracht vinden, om al wat tot haar leven behoort, zelfstandig te regelen.

En dat geldt niet slechts de financiën alleen. Zeker spelen deze een belangrijke rol. Maar de historie, die achter ons ligt, heeft bewezen, dat ze in den strijd voor de vrije school niet overheerschend zijn.

Het eigen leven moet uitkomen in de zelfstandige regeling van alle verhoudingen, die bij het institutionele leven der school tot openbaring komen.

En als we niet blind zijn voor de geschiedenis, moeten we de teekenen onderscheiden, die door het gemis van deugdelijke plaatselijke organisatie, nu reeds de vrije school bedreigen.

Zeer terecht is door den Voorzitter der Ver. van Chr. O. in zijne openingsrede voor de laatste Algem. Verg. op enkele dezer zaken gewezen.

De onderscheiden factoren, ouders, onderwijzers, kerk en overheid, die bij de school zijn betrokken, moeten harmonisch samenwerken, mogen geen onderlingen strijd voeren om de hegemonie, maar dan moeten ze met elkander in organisch verband gezet worden, moet elks plaats, elks recht, en elks gezag juist gestipuleerd zijn.

Anders wordt onverbiddelijk de school het worstelperk der machten en draagt ten slotte de sterkste den buit voor zich weg. En al is nu voorloopig de overmacht der Overheid gebroken, zij is er nog steeds en zal weer ingrijpen, wanneer de eigen kring der school niet in staat blijkt het leven der school voldoende te kunnen dragen en voeden.

En die machteloosheid, om de vrije school te maintainen, zal openbaar worden, wanneer de eigen levenswet voor den souverainen kring

DE SCHOOL MET DEN BIJBEL

Onderzoekt de Schriften.

Joh. 5 : 39.

Verschijnt elken Donderdag.

Redacteur A. KLOOSTERMAN, te Dinteloord.

Zend Uw licht en Uwe waarheid,
dat die mij leiden. Ps. 43 : 3.

Met medewerking van de Heeren: Dr. H. BAVINCK, J. v. D. MOLEN Tz., N. OOSTERBAAN, J. POSTMUS, J. WEDEVEN, P. BROUWER, H. VAN EYK, R. HUIZINGA, A. L. v. HULZEN, R. HUSEN, A. JONKMAN, J. J. LEIJES, H. v. D. LINDEN, H. MILO, A. M. MOLENAAR, D. W. REINDERS, J. SCHOUTEN, BART v. D. VELUWE, R. v. WAGENINGEN, K. WIELEMAKER, L. v. ZUYLEN, e.a.

(Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881, Staatsblad No. 124.)

Bijdragen, Ingezonden stukken, Berichten en Schoolnieuws te zenden aan de Redactie te Dinteloord.
Werken over *Zielkunde* te zenden ter beoordeeling aan A. JONKMAN te Hien; *Theorie van het Rekenen* aan R. v. WAGENINGEN, Zuidwolde (Gr.); *Practisch Rekenen* aan D. W. REINDERS, Groningen. Overigens aan de Redactie te Dinteloord.
Advertentiën, Bestellingen enz. aan de Uitgevers te Goes.

DRUKKERS-UITGEVERS:
Costerbaan & Le Cointre
GOES.

Abonnementsprijs per kwartaal f 0.75 (voor het buitenland verhoogd met de meerdere porto's). Afzonderlijke nummers (bij vooruitbetaling) f 0.10.
Advertentiën 1—6 regels f 0.90; iedere regel meer f 0.15.
Eenzelfde advertentie 3 maal geplaatst wordt 2 maal berekend.
Boekannonces 10 Cts. per regel, 4/3 maal.
Bij abonnement van 500 regels à 7 Cts., 1000 regels à 6 Cts., 2000 regels à 5 Cts. per regel.
Inzending tot uiterlijk Woensdagmiddag aan het Bureau te Goes.

Bij dit nummer behoort een Bijblad.

INHOUD.

Gedachten van Bilderdijk over Onderw. en Opvoeding.
— Schoolverband. — Vragenbus. — Kort verslag van een Examen-Schoolraad; Examen Schoolraad. — Ingez. stukken: J. Kuiper; J. Timmermans. — Boekbeoordeling. — Ingek. Boekwerken.

Gedachten van Bilderdijk over Onderwijs en Opvoeding.

III. (Slot.)

Van de noodzakelijkheid en het gewicht der opvoeding was Bilderdijk diep overtuigd. Ze werden hem gepredikt door de gansche natuur.

Schrale busselegantieren
Teelt de ruwe woestentij:
Noeste vlijt en kunstbestieren
Zet de tuinroos luister bij.
Dit verdubbelt glans en geuren,
Vult het ijl der bladerkrans,
En schaakt met de kleuren
Van een zachter hemeltrans.

't Blozend ooft der wilde hagen
Trek' het oog en lokk' de hand!
Wat de woeste stam moog dragen,
Kwetst en tong en ingewand.
Dorre, slechthereide sappen,
Die geen zon tot rijheid stoof,
Mensch, zie daar uw eigenschappen,
In het ongenietbaar ooft!

Hand en snoeimes, zorg en kweken,
Zuivren, voen de jonge loot:
Waar die weldaan haar ontbreken,
Is zij voor de menscheit dood.
Ook de hemelglans der Reden
Eischt die kweekkunst in den mensch,
Dat zij, spruit van 't bloeiend Eden,
Op dit aardrijk niet verslens'.

Schiet dan toe, gij Hovenieren!
Kweekt het rijzen, daar het groeit:
Wilt zijn wasdom recht bestieren;
Drenkt en buigt het, ent en snoeit!
Hoedt het voor ontijdig knakken;
Geef het voedsel, schuts en stut!
Zoo verheft het rijke takken,
't Dierbaar Vaderland ten nutt'!

Maar de methode van onderwijs en opvoeding, welke in zijn tijd toegepast werd, kon Bilderdijk niet behagen. In zijne Toelichting van da Costa's Bezwaren tegen den Geest der Eeuw heft hij een klagtoon aan over het verval dat in zijn tijd op allerlei gebied, vooral ook in godsdienst, zedelijkheid en onderwijs merkbaar is. De hoogere standen geven zich aan weelde, spel en darterheid over; de middelklasse verliest de oude deugden van nijverheid, trouw, eerlijkheid en matigheid; de eerlijke, gemoedelijke, streng-zedelijke dienstboden verdwijnen meer en meer; de jeugd gaat achteruit in tucht en kuisheid. En wat het onderwijs aangaat: eer een kind eenig oordeel heeft, vervult men hem het hoofd met talen, waar hij niets bij denken, zijn onluikend verstand niet ontwikkelen, zijn oordeel niet oefenen kan. Het jammerlijk van buiten leeren, het prijs daarop stellen, om in korten tijd een latinist te zijn, oversteelt hem. Verward neemt hij tevens in 't geheugen duizend valscheden van conventie aan, ontvangt alles als goede munt en gelooft. Men spreekt hem van de schandelijkheid van bijgeloof en tekent hem rechtstreeks of van terzijde het Christendom als zoodanig, en hij leert het belachen en haten, eer hij weet wat het is, en alleen om niet zelf belachelijk te zijn. Voorts boezemt men hem een afgodischen eerbied voor heidensche schriften in, en vervult men hem met opgetogenheid over zichzelf, zoodat hij niet gevoelt hoeveel hij mist. Waar leert men den knaap, waar den jongeling uit eigen oogen zien; waar denken en niet napraten? Slaaf maakt men hem van mensche-

lijke conventie, die den tijdgeest huldigt, en hij krijgt mede vrijheid met anderen, terwijl hij aan hart en verstand gebonden is. Hij gelooft wijs te zijn, omdat hij het met de domheid der medestanders eens is. Hij toetst en waardeert alles naar de hem opgedwongen zoogenaamde opinie, en veracht uit dien hoofde hen die niet even hoog in die domheid geklommen zijn, en die den moed hebben, om zelf te denken.

Soortgelijk zijn de klachten, die Bilderdijk elders, bijv. in zijn gedicht Ouderenwensen over de opvoeding der kinderen slaakt. Ouders zijn menschen en betonen dit menigmaal in 'de wenschen, die zij omtrent hunne kinderen koesteren. Zij meenen, dat schoonheid, een lang leven, aanzien en vermogen, roem in kunst of welenschap, rijkdom en overdaad het geluk hunner kinderen zullen uitmaken. Maar zij vergeten, dat aan Gods zegen alles gelegen is, en dat de hoede en de leiding Gods voor het kind het dringendst noodig is. Indien het deze genieten mag, behoeft het niets anders meer. Ten sterkste kwam Bilderdijk er daarom ook tegen op, dat de ouders hunne kinderen dienstbaar wilden maken aan hun zelfzucht en eigenbelang. In zijn Dichtstuk Ouderenplicht houdt hij het hun voor oogen, dat zij de kinderen niet verslaven mogen aan hun werken, en niet meer van hen mogen vergen, dan hun aard en toestand vermag en God zelf hun ten plicht stelt. Zeker moeten zij de kinderen opvoeden, gewennen aan waarheid en recht, en hen opbrengen in weldoen, zedigheid, ernst en Christelijke plichtbetrachting. Maar wee hem, die den toom niet zoo ver vieren kan, als de vrije ontwikkeling van het kind zelve eischt. Het kind worde ons maakwerk niet, maar zij zichzelf geheel!

Ach, kindren zijn een schat, maar niet ons eigendom;
Om ons niet, maar veeleer zijn ouders om hun spruiten.
Wat keert m' uit dollen trots Gods doel en orden om:
Geen oudrenplicht bestaat in 's hemels weg te sluiten.

Wat wil men van zijn kind beschikken buiten God?
't Ons aanbetrouwd kleinood moet oudren eerbied wekken,
Ja, 't kind behoort aan Hem, aan Hem geheel zijn lot;
En waagt men, 'taan Zijn zorg door onzen waan te onttrekken?

Vervul uw plicht aan 't wicht als onder 't Aziend oog,
Als 't geen waar die 't U schonk U reekning van zal vragen;
Waardeer 't als meer dan de aard; nooit schat zij 't pand te hoog,
Steeds moet gij 't met ontzag in 't minnend harte dragen.

Betracht gij dit, vrees nooit ondankbaarheid van 't kind:
Deze is 't gevolg van dwang van oudren grilligheden;
Maar draagt ge uw telgen op aan d' echten Kindervrind,
Zoo ziet ge in hen, gewis, de vrucht van uw gebeden.

Bij de opvoeding in het huisgezin moet komen die in de school; ook van haar gaat eene heilzame, vormende kracht uit. In het vers over Onderwijs zegt hij tot zijn zoonje:

Een huislijk onderricht
Volstaat tot alles niet, heeft nooit dat overwicht.
't Is nuttig, dat men weet, wat anderen met ons weten
En 't truwste van de schors door d' omgang word' ontleend.

Welke achtung Bilderdijk den onderwijzersstand toedroeg, is uit zijn Buitenleven bekend. Eerst geeft hij daar eene geestige teekening

van den schoolvoogd, voor wiens plak de boersche landjeugd heeft. Maar dan gaat hij aldus voort:

De Dionys van 't dorp is kenbaar aan dees trekken.
Neem u zijn zorgen aan, opdat gij ze op moogt wekken.

Den wijze is niets gering; de dwaas alleen veracht
Wat heilzame arbeid is voor 't menschelijk geslacht.

Den kleine is in zijn post een glans van aanzien noodig;
Dat Grooten needrig zijn, de rest is overbodig!

Bemoedig des den man! Bedenk, dat in zijn hand
't Toekomstig lot berust van uwen boerenstand.

Maak hem in 't meesterschap eerwaardig in zijn oogen,
Opdat zij 't inderdaad der menscheit worden mogen.

Verachting mag niet kleven op eenigen stand;
Elk beroep brengt zijne hebbelijkheden en beharlijkheden mede, in stem en toon, in taal en houding. En rijk is onze eeuw aan zulke mannen, die ook in de school den schoolvos van zich bannen en die door hun kunde, hun smaak en hun hart het vaderland tot eere verstreken en op de vooroordeelen der wereld triumpfeeren.

In de gedachte aan het schoolleven der kinderen wordt Bilderdijk zelf natuurlijk, los en vrij. Ook het leerschool heeft zijn lust en speeltijd. Rust en arbeid hangt er aan wisseling van stonden. Ontspanning en werkzaamheid wisselen met elkaar af. Het kind dat vroolijk, ijerig en blijde leert, vreeze den schoolvoogd niet; de meester weet het hart van zijn leerling door zachte inschikkelijkheid te winnen. De plak is afgeschafte, en 't is met woorden slechts, indien de meester straft. In de school moet orde heerschen. Maar, straks als het school uitgaat,

treed toe, en ziet de knaapjes spelen.
De ontwikkeling van hun geest moet hier den wijze streelen.

In 't dartlen, in 't gejuich, in 't nietigste gesprek.
Wat treflijk onderscheid van aangeboren trek!
Dees, Wagenaar van 't dorp, zit sprookjes op te halen;

Die Rafael in 't klein, de muren vol te malen;
Die, voert zijn kindertroep in fieren krijgsmarsch aan,

En is een andre Engen of Maurits in zijn waan.
O, sla hun inborst ga in 't kluchtige onderwinden.

Licht zult ge er inderdaad een kleinen Poot bij vinden.
Licht komt er met den tijd een tweede Huigens uit.

Die nu zijn drijftol werpt, of op zijn rietjen fluit.
Licht ziet ge een stouten gast aan tak en boomstam hangen,

Die eens bij 't vaderland zijn Ruitters zal vervangen.
Licht dat ge een Nieuwland vindt, die 't oog en blik verbeidt,

Dat hem een schrandre geest hervooert rukt en geleidt.
Zoo toeft de teedre roos, in 't knopjen nog verborgen,

Eén warmen zonnestraal, één daauwdrup van den morgen.
Thands van zijn laaten roem of grootheid niet bewust,

Verheugt zich 't kinderhart in kinderlijke lust,
Indien 't zijn steentjens slechts, na duizend oefeningen,

Het water schaven ziet, en dan weer opwaart springen;
Of zoo 't zijn vlieger ment, gedragen door den wind,

Die, voor 't verwonderd oog, den weg ten hemel vindt.

Deze ongedwongen, vrije toon is in Bilderdijks poezie over het algemeen zeldzaam; en het

gemis daarvan wordt te sterker gevoeld, als hij over en tot kinderen spreekt. Maar daarom doet hij hier te weldadiger aan. De Hollandsche jongen was Bilderdijk niet geheel onbekend. Aan de omstandigheden, waarin Bilderdijk opgevoed werd, en aan de toestanden, te midden waar van hij leefde, is het veel meer dan van zijne inborst te wijten, dat de vrije blijheid der jeugd in zijne gedichten zoo zelden aan het woord kwam. Al zijne aandacht vestigde zich op het handhaven van die Christelijke beginselen, welke in zijne dagen door de voorstanders van de verstandsverlichting zoo smadelijk werden verworpen. Al kan Bilderdijk de vader der bijzondere school niet heeten, in de geschiedenis van het Christelijk onderwijs komt hem eene plaats der eere toe. Hij heeft beginselen gepredikt, en anderen hebben ze na hem uitgewerkt en toegepast. Bavinck.

Schoolverband.

V.

Over de positie van den onderwijzer in de school, of liever over zijne plaats in het school-organisme, is al heel wat te doen geweest. En daar zal nog veel meer over te doen komen. Al willen velen er niet van hooren, ook deze kwestie, als zoovele andere, komt niet tot rust voor zij eene oplossing gevonden heeft.

De regeling van de positie van den onderwijzer is een onderdeel van het groote sociale vraagpunt onzer dagen. Van den maatschappelijken kant gezien gaat het toch om de plaats van den onderwijzer in de bedrijfsgemeenschap, waartoe hij behoort.

En nu mogen meer ideaal-aangelegde geesten protesteeren tegen de gelijkstelling van eene paedagogische inrichting met een bedrijf, in de werkelijkheid is er niets aan te veranderen.

Het intreden van den onderwijzer in de gemeenschap der School heeft voor geen onbelangrijk deel ten doel, om daar zijn levensbestaan te vinden, om in die school ook te verwerven, wat voor zijn aardsch leven noodig is.

En nu kunnen we deze dingen immers zeer goed noemen, zonder van materialistische neigingen verdacht te worden?

Het gaat bij allen maatschappelijken arbeid toch mede hierom, dat de mensch daardoor in staat gesteld wordt, om aan zijne goddelijke roeping te voldoen?

En nu is het voor den onderwijzer in de school in dit opzicht gelijk voor den arbeider in de fabriek. Er zijn voor hem bestaansvoorwaarden, die hij in zijn bedrijf moet vinden.

Voorwaarden van stoffelijken en onstoffelijken aard, welker al of niet vervulling ten slotte beslist over zijne geheele positie, over de ontwikkeling van zijn geestelijken en stoffelijken leven.

Zoo sterk is in den laatsten tijd dit vraagstuk naar voren gekomen, dat er de leuze „De school aan de onderwijzers” uit geboren is geworden.

Deze leuze dient echter met de meeste beslistheid weerstaan. Ze is niets dan een uitwas van de theorie van den klassenstrijd, die op alle terrein als einddoel najaagt de onderwerping van alle bedrijf aan den arbeider. Ze is de zuivere reactie van de overheersching der kapitaalmacht, die nu veeltijds gezien wordt en evenals deze eene schomelijke miskenning van het organisch karakter, dat aan elk bedrijf de levenswet voorschrijft.

Was de leuze „de school aan de ouders” deugdelijk en bruikbaar als tegenstelling van „de school aan den Staat”, als uitsluitend beginsel moet ook deze leuze teruggedrongen worden.

De school heeft een eigen levenssfeer, neemt eene eigen plaats in in onze gemeenschap, heeft hare eigen levenswetten, die haar kracht niet